

Základné informácie o Programe obnovy krajiny Košického kraja

Program obnovy krajiny Košického kraja (ďalej len POK) bol schválený Zastupiteľstvom Košického samosprávneho kraja na 8. zasadnutí konaného dňa 22. októbra 2018 v Košiciach Uznesením č. 131/2018. Zároveň Zastupiteľstvo Košického samosprávneho kraja žiada predsedu Košického samosprávneho kraja spracovať Akčný plán Programu obnovy krajiny Košického kraja na rok 2019 a predložiť na najbližšie zasadnutie Zastupiteľstva Košického samosprávneho kraja v roku 2019.

„**My sme tu doma !**“ – starať sa o krajinu v ktorej žijeme, ktorej sme súčasťou, je jednou z kľúčových úloh pre samosprávu v ktoromkoľvek kúte Košického samosprávneho kraja. Doterajší sektorový „centralistický“ prístup k starostlivosti o krajinu zvyšuje riziká zhoršovania stavu vo viacerých vzájomne úzko súvisiacich oblastiach:

- **Stav vôd** (nedostatok vody v pôde aj v podloží – vysychanie prameňov, zhoršovanie kvality vôd, nedostatok zrážok s predlžovaním obdobia sucha);
- **Environmentálna** (strata rôznorodosti - biodiverzity);
- **Potravinová bezpečnosť** (pokles produkčného potenciálu pôd);
- **Zmena klímy** (prehrievanie krajiny, nárast frekvencie aj intenzity extrémov v počasí a živelných pohrôm);
- **Sociálna** (zhoršovanie podmienok pre život, chudoba až nedostatok potravín a hlad – rozpad sociálnej súdržnosti, migračné vlny a pod.).

Nadväzujúc na vyššie uvedené oblasti, ktoré sú vystavené zvýšeným rizikám zhoršovania stavu životného prostredia, sú **zadefinované nasledovné problémy v krajine:**

- **nízke zastúpenie zelene v krajine a v intravilánoch obcí** (likvidácia stromoradií, prícestnej zelene, remízok, vetrolamov, stromov a krov, zníženie zastúpenia zelene v obciach na úkor zástavby a pod.),
- **skrátene a meliorované vodné toky** – v minulosti v snahe získať čo najväčšie zastúpenie pôdy na poľnohospodárske účely, vodné toky boli napriamované, ohradzované a voda z krajiny bola zvýšenou rýchlosťou odvádzaná,
- **likvidované mokrade** – zamokrené územia, často porastené krovínami a stromami boli odstránené z krajiny a následne boli intenzívne obhospodarované,
- **opustené zanedbané pôdy**, ktoré neboli vhodné na intenzívne využitie v poľnohospodárstve alebo v lesníctve, ležia ladom bez údržby a často zarastajú inváznymi druhmi,
- **znižovaná vodozadržná schopnosť lesov** – lesy obhospodarované intenzívnymi obnovnými postupmi (holoruby a pod.) strácajú svoju ekologickú hodnotu, vrátane zníženej schopnosti zadržať atmosférické zrážky.
- **znižovaná schopnosť intravilánu obcí zadržať zrážkovú vodu** z dôvodu zaasfaltovania a zabetónovania značne rozľahlého územia obcí a z dôvodu zníženia zastúpenia zelene, trávnatých plôch.

Vyššie uvedené problémy majú spoločný základ. Pokles úrodnosti pôdy súvisí s poklesom biologickej a chemickej aktivity v pôde. Pôdy sa stávajú chudobnejšie na živiny, na obsah humusu a tak majú zníženú schopnosť zadržiavať vody. Následkom je aj zhoršená hydrologia vodných tokov. Vyššie uvedené problémy, ak sa vôbec riešia, sú riešené sektorovo, bez komplexného integrovaného prístupu obnovy krajiny a tým sa často stávajú predraženými

riešeniami. Zákonitým dôsledkom je potom neriešenie problémov v potrebnom rozsahu a pokračovanie zhoršovania stavu životného prostredia.

Program obnovy krajiny Zastupiteľstvo Košického samosprávneho kraja schválilo s vedomím spoločenskej zodpovednosti za ochranu a obnovu územia Košického kraja a vychádza z dôkladného poznania medzinárodných trendov a z aktuálnych požiadaviek EÚ na integrovaný prístup obhospodarovania krajiny.

Víziou Programu obnovy krajiny zvýšiť ekologickú hodnotu krajiny, tým že krajina bude viac diverzifikovaná, obohatená o ekostabilizačné krajinné prvky (remízky, stromoradia, zeleň), o vodozádržné prvky ktoré, prispievajú z zadržaniu povrchovo odtekajúcej dažďovej vody. Následne takto „sprírodnená“ krajina, do ktorej sa vrátia prvky, ktoré boli v nedávnej minulosti odstránené, bude harmonizovať ekonomické potreby obyvateľstva s ekológiou.

Ciele Programu

Cieľom je, aby obyvatelia Košického kraja pod vedením miestnej a regionálnej samosprávy Košického kraja prevzali určitú mieru zodpovednosti za spravovanie svojho intravilánu a extravilánu obce a aby zrealizovali opatrenia na svojom území, ktoré prispievajú k zvýšeniu biodiverzity, k zvýšeniu ekologickej stability územia, k zvýšeniu pôdnej úrodnosti a to predovšetkým zvýšením vodozádržnej schopnosti krajiny – výsadbou zelene, stromoradií, remízok a zadržiavaním zrážkovej vody a pod. Cieľom Programu je tiež zvýšiť ochranu našich obyvateľov a ich majetkov pred zmenou klímy, ktorá sa prejavuje čoraz častejšími náhlymi a extrémnymi zmenami počasia a zároveň vylepšiť schopnosť krajiny odolávať suchým obdobiam, zvyšovaním zásob podzemných aj povrchových zdrojov vody.

Akčný plán Programu obnovy krajiny Košického kraja na rok 2019

Cieľom Akčného plánu obnovy krajiny Košického kraja pre rok 2019 (ďalej len „AP POK“) je vytvoriť, aktivovať a systémovo pripraviť podmienky pre komplexnú realizáciu POKu v ďalších nasledujúcich rokoch.

Realizácia Akčného plánu POKu v roku 2019 bude financovaná :

- *rozpočet KSK na rok 2019 vo výške* 100 000 EUR¹
 - *realizovaný projekt „AS Klíma KSK“ vo výške* 66 000 EUR²
- SPOLU k 1. 1. 2019 : 166 000 EUR**

V blízkej budúcnosti, čiastočne už v priebehu roku 2019, resp. v nasledujúcich rokoch je možné predbežne počítat s finančnými prostriedkami :

1. *podaný projekt „OSA“ – „Ochrániť Sa Adaptáciou na zmenu klímy“ s rozpočtom 70 395 EUR*

¹ Rozpočet KSK na rok 2019 schválený uznesením ZKSK č. 141/2018 v kapitole 8 Podporné činnosti programov KSK; 8.4 Program obnovy krajiny).

² Projekt „AS_Klíma KSK“ podporený z OP EVS SR realizuje Agentúra Regionálneho rozvoja a plne je komplementárny s Programom

³ Jednotlivé aktivity sú spracované vo forme prehľadných tabuliek (listov formátu A4), v ktorých je uvedený názov aktivity a jej stručný opis (zdôvodnenie), organizácia zodpovedná za realizáciu aktivity, obdobie realizácie, ako aj rozpočtované náklady so zdrojom financovania

2. možné ďalšie zdroje financovania NFM, OP ENI, OP SK – HU a iné, vid' aktivita č. 6.

Č.	Aktivita ³	Financovanie	
		Projekt (EUR)	Rozpočet KSK (EUR)
1	Vytvorenie inštitucionálneho rámca pre implementáciu POK v KSK – na Úrade KSK : – 1 pracovné miesto - manažér/koordinátor programu na ORRÚPaŽP – menovanie Krajského ochrancu vôd Predsedom KSK – Iniciovať zakladanie « Vodných rád » pre prirodzené regióny/povodia		15 000
2	Analýza údajov - zber relevantných dát a informácií so zapájaním verejnosti a vytváranie databázy	35 000	10 000
3	Zvyšovanie povedomia a motivácie zainteresovaných o potrebe revitalizovať krajinu – 4 seminárov pre samosprávy a obhospodarovateľov na pôde – prezentácia programu POK – Medzinárodná konferencia (21.03.2019) – 1 tematicky orientovaný špeciálny seminár pre odborníkov – Vyhlásenie súťaže na inovatívne revitalizačné riešenia	10 000	15 000
4	Integrovaná obnova krajiny – Strategický dokument Adaptačná stratégia na zmenu klímy s návrhom adaptačných opatrení (rozpracovanie – dokončenie v roku 2020) – Manuál „Obnov si svoj les/poľnohospodársku pôdu/pozemok“ – – Video shoty z dobrých príkladov revitalizácie (rozpracovanie – dokončenie v roku 2020)	21 000	20 000
5	Pilotný projekt realizácie revitalizačných opatrení na pozemku vo vlastníctve KSK	0	40 000
6	Maximálne využitie finančných schém v rámci operačných programov na Slovensku, v Európskej únii resp. z iných zdrojov financovania	0	0
SPOLU:		66 000	100 000

Aktivita 1	Vytvorenie inštitucionálneho rámca pre implementáciu POK A. na úrade KSK B. Iniciovat' zakladanie « Vodných rád » pre prirodzené regióny/povodia
Zodpovedná organizácia	Košický samosprávny kraj
Ďalšie zainteresované organizácie	Agentúra na podporu regionálneho rozvoja Košice, n.o.
Harmonogram realizácie	2. Q. 2019
Predpokladané náklady	15 tis. EUR
Možnosti financovania	Programový rozpočet KSK na rok 2019
Predpokladaný dopad aktivity a príspevok k naplneniu celkového cieľa	A. Inštitucionálne ukotvenie POKu v štruktúre Úradu KSK resp. v relevantnom odbore Ú KSK (ORRÚPaŽP) vytvorením: - pracovného miesta pre manažéra/koordinátora programu na ORRÚPaŽP a menovanie Krajského ochrancu vôd, ktorého menuje Predseda KSK pre POK B. Podporiť zriadenie « Vodných rád » pre prirodzené regióny/územia/povodia – ktoré budú formovať víziu Programu obnovy krajiny v konkrétnom území.
Popis aktivity	POK ako súčasť Zeleného memoranda KSK by mal byť riadený vo verejnom záujme Úradom KSK: 1. Výber manažéra/koordinátora Programu so stanovenou pracovnou náplňou umožní plne sa venovať realizácii Programu a v spolupráci s inými zainteresovanými asistovať pri konkrétnych realizáciách dielčích projektov. 2. Krajský ochranca vôd bude garantom kvality Programu a bude dbať na koordináciu so všetkými zapojenými a aj štátnou správou 3. Obaja – manažér aj ochranca vôd budú aktívne vyhľadávať na miestnej úrovni tých, ktorí majú záujem o riešenie problémov v ich komunitách, mikroregiónoch, pri obnove krajiny.
Indikátor splnenia aktivity	Vytvorená štruktúra riadenia POK na Úrade KSK

Aktivita 2	Analýza údajov – zber relevantných dát, a informácií so zapájaním verejnosti a vytváranie databázy
Zodpovedná organizácia	Agentúra na podporu regionálneho rozvoja Košice, n.o.
Ďalšie zainteresované organizácie	Košický samosprávny kraj
Harmonogram realizácie	1. - 4. Q. 2019
Predpokladané náklady	35 tis. EUR (rozpočet projektu AS_klíma KSK OP EVS SR) 10 tis. EUR (rozpočet KSK)
Možnosti financovania	Projekt Adaptačná stratégia na zmenu klímy v Košickom kraji Programový rozpočet KSK na rok 2019
Predpokladaný dopad aktivity a príspevok k naplneniu celkového cieľa	Zapájanie časti verejnosti do zberu dát o miestnych zmenách počasia resp. záznamy z priebehu extrémnych výkyvov počasia umožnia doplniť relatívne riedku sieť informácií ktoré prevádzkuje Slovenský hydrometeorologický ústav a na druhej strane miestni aktivisti okrem zberu dát si rozšíria vedomosti o POKu a všeobecne o potrebe ochrany krajiny, o jej potenciáli a možnostiach optimálneho využitia. Do zberu dát a vytvárania databáz budú zapojení aj IT experti z dôvodu potreby vyvinúť/upraviť potrebné softvérové riešenia a dobrovoľníci z kraja.
Popis aktivity	<ol style="list-style-type: none"> 1. Adaptačné stratégie na zmenu klímy pre KSK je realizovaná v rámci schváleného projektu v OP EVS SR a podľa projektu sú získavané údaje o klimatických pomeroch (spolupráca s SHMÚ), o geomorfologických charakteristikách jednotlivých povodí a o socio-ekonomických charakteristikách. 2. IT experti budú zapojení do prípravy/úpravy potrebného softvérového riešenia pre zber dát a vytvárania databáz 3. Dobrovoľníci z regiónu budú identifikovaní na pracovných stretnutiach so zainteresovanými a budú pripravovaní pre zber dát na miestnej úrovni o extrémnych zmenách počasia na miestnej úrovni.
Indikátor splnenia aktivity	Počet stretnutí s dobrovoľníkmi a prieskum trhu pre najatie IT odborníkov

Aktivita 3	Zvyšovanie povedomia a motivácie zainteresovaných o potrebe revitalizovať krajinu
Zodpovedná organizácia	Košický samosprávny kraj
Ďalšie zainteresované organizácie	Agentúra na podporu regionálneho rozvoja Košice, n.o.
Harmonogram realizácie	2. – 4. Q. 2019
Predpokladané náklady	15 tis. EUR (rozpočet KSK) 10 tis. EUR (rozpočet projektu AS_klíma KSK OP EVS SR)
Možnosti financovania	Programový rozpočet KSK na rok 2019 Projekt Adaptačná stratégia na zmenu klímy v Košickom kraji
Predpokladaný dopad aktivity a príspevok k naplneniu celkového cieľa	Zvýšený záujem o starostlivosť o krajinu u miestnych obyvateľov tým že získajú informácie o POKu, o možnostiach a formách ako sa dajú riešiť ich problémy, hrozby z extrémnych výkyvov počasia. Zlepšená pripravenosť obyvateľov čeliť nepriaznivým dôsledkom zmeny klímy Zvýšená motivácia miestneho obyvateľstva riešiť problémy zo svojho okolia inovatívnymi revitalizačnými opatreniami
Popis aktivity	<ol style="list-style-type: none"> 1. Medzinárodná konferencia (21.03.2019) 2. Zorganizovanie 3 seminárov pre samosprávy a pre obhospodarovateľov pôdy – s prezentovaním programu POK a trvalo udržateľných formách hospodárenia v krajine a aj o výstupoch z projektu AS_Klíma (viď vyššie) 3. Vyhlásenie verejnej súťaže o najlepšie riešenia závažných problémov v Košickom kraji napr. pre Zempl. Šírava – eutrofizácia vôd a znehodnocovanie rekreačnej hodnoty nádrže, vodná nádrž Ružín – znečistenie komunálnym odpadom a zanášanie vodnej nádrže, mesto Košice – tepelný ostrov a pod.
Indikátor splnenia aktivity	250 účastníkov na seminároch/konferenciách Účasť zapojených študentov do súťaže Účasť vo verejnej súťaži na riešenie závažných problémov v KSK

Aktivita 4	<p>Integrovaná obnova krajiny</p> <p>A. Návrh adaptačných opatrení pre obyvateľov kraja na meniacu sa klímu</p> <p>B. Vydanie manuálu „Obnov si svoj les/poľnohospodársku pôdu/pozemok“ a krátke video shoty z dobrých príkladov</p>
Zodpovedná organizácia	Košický samosprávny kraj
Ďalšie zainteresované organizácie	Agentúra na podporu regionálneho rozvoja Košice, n.o.
Harmonogram realizácie	4. Q. 2019
Predpokladané náklady	21 tis. EUR (rozpočet projektu AS_klíma KSK OP EVS SR) 20 tis. EUR (rozpočet KSK)
Možnosti financovania	Projekt Adaptačná stratégia na zmenu klímy v Košickom kraji - Programový rozpočet KSK na rok 2019
Predpokladaný dopad aktivity a príspevok k naplneniu celkového cieľa	<p>Adaptačná stratégia na klimatickú zmenu v Košickom regióne bude obsahovať návrh adaptačných opatrení pre vybrané oblasti, ako sa cieľavedome a dlhodobu udržateľne dá adaptovať na zmenu klímy.</p> <p>Zvýšené povedomie u miestneho obyvateľstva o prejavoch zmeny klímy a o dopade týchto zmien na miestnej/regionálnej úrovni.</p>
Popis aktivity	<ol style="list-style-type: none"> Návrh adaptačných opatrení bude katalógom navrhnutých revitalizačných opatrení Manuál „Obnov si svoj les/poľnohospodársku pôdu/pozemok“ bude obsahovať návod opatrení pre obnovu krajiny najmä s cieľom : <ul style="list-style-type: none"> <i>Zvýšiť zastúpenie zelene v krajine a v intravilánoch obcí</i> (stromoradia, prístenná zeleň, remízky, vetrolamy, stromy a kry vo voľnej prírode, zvýšenie zastúpenia zelene v obciach); <i>Revitalizácia vodných tokov, a hydro-melioračných kanálov</i>, ktoré prevažne plnili účel odvádzania prebytočných vôd; <i>Obnova mokradí</i> – revitalizácia územia kde sa vyskytovali mokrade, čím sa zvýši rôznorodosť a početnosť zastúpenia fauny a flóry; <i>Zvýšiť vodozádržnú schopnosť lesov</i> tým, že budú využívané prírode blízke obnovné postupy a druhové zastúpenie lesných drevín bude brať v úvahu zmeny klímy; <i>Zvýšiť vodozádržnú schopnosť intravilánov obcí zadržať zrážkovú vodu</i> resp. realizovať opatrenia, ktoré zvýšia vsakovanie zrážkovej povrchovo odtekajúcej vody (zvýšiť zastúpenie zelených úloh). Video shoty (klipy) – krátke videá prezentujúce dobré príklady zrealizovaných adaptačných opatrení. Cieľové skupiny (mladí, študenti stredných škôl a verejnosť) cez sociálne siete (facebook, youtube, ap.).
Indikátor splnenia aktivity	<p>Strategický dokument Adaptačná stratégia na zmenu klímy s návrhom adaptačných opatrení (rozpracované – dokončenie v roku 2020)</p> <p>Manuál „Obnov si svoj les/poľnohospodársku pôdu/pozemok“</p> <p>Počet videí – max. 6, najmä pre mladých (SŠ) a verejnosť (rozpracované – dokončenie v roku 2020).</p>

Aktivita 5	Pilotný projekt realizácie revitalizačných opatrení na pozemku vo vlastníctve KSK
Zodpovedná organizácia	Košický samosprávny kraj
Ďalšie zainteresované organizácie	Agentúra na podporu regionálneho rozvoja Košice, n.o.
Harmonogram realizácie	Projekt 1. – 2. Q. 2019 Realizácia 3. – 4. Q. 2019
Predpokladané náklady	40 tis. EUR
Možnosti financovania	Programový rozpočet KSK na rok 2019
Predpokladaný dopad aktivity a príspevok k naplneniu celkového cieľa	Realizácia prvého vzorového projektu obnovy krajiny vo vlastníctve KSK (napr. DSS Šemša, SOŠ Pribeník, a pod.) preukáže verejnosti že KSK začína realizovať POK na svojom území a v duchu hesla „príklady priťahujú“ bude pozitívnym príkladom pre ostatných.
Popis aktivity	1. Vypracovanie projektu revitalizácie vybraného územia 2. Realizácia projektu
Indikátor splnenia aktivity	Objem vodozádržných opatrení a rozsah revitalizačných opatrení

Aktivita 6	Maximálne využitie finančných schém v rámci operačných programov na Slovensku, v Európskej únii resp. z iných zdrojov financovania
Zodpovedná organizácia	Košický samosprávny kraj
Ďalšie zainteresované organizácie	Agentúra na podporu regionálneho rozvoja Košice, n.o.
Harmonogram realizácie	Príprava projektov bude sa uskutočňovať v súlade s výzvami, ktoré budú zverejňované v priebehu roka 2019
Predpokladané náklady	0
Možnosti financovania	OP Kvalita životného prostredia, OP Efektívna verejná správa, OP IROP, Nórsky finančný mechanizmus, Nástroj európskeho susedstva – Program cezhraničnej spolupráce Maďarsko – Slovensko – Rumunsko – Ukrajina (ENI), OP Slovensko – Maďarsko resp. aj iné
Predpokladaný dopad aktivity a príspevok k naplneniu celkového cieľa	Maximálne možné využitie finančných schém v rámci identifikovaných operačných programov pre realizáciu konkrétnych projektov v partnerstve s vlastníkmi pozemkov na ktorých budú plánované revitalizačné opatrenia (bližšie uvedené v aktivite č. 4).
Popis aktivity	3. Vypracovanie projektu/ov revitalizácie vybraného územia 4. Realizácia projektu s možnosťou zapojenia sa aj miestnych obyvateľov
Indikátor splnenia aktivity	Počet vypracovaných a podaných projektov do zverejnených výziev

Monitoring realizácie akčného plánu

Monitoring bude realizovaný formou osobných stretnutí zamestnancov Úradu KSK, ARR a zástupcov organizácií zodpovedných za realizáciu aktivít a ďalších zainteresovaných organizácií. **Stretnutia budú organizované podľa potreby najmenej 4 x ročne.** Na stretnutia budú pozývaní najmä zástupcovia organizácií realizujúcich aktivitu v priebehu sledovaného obdobia, alebo tí ktorí aktivitu už realizovali a sprístupnia zistené výsledky/hodnoty pre určenie stavu naplňania sledovaných ukazovateľov.

V Košiciach, 13. februára 2019

Vypracovali : Ing. Michal Kravčík a Ing. Jaroslav Tešliar